

سوال: لوک گیت، لوک گیت دیا قصماں تے اوں پارول پنجابی ثقافت دا اظہار۔

جواب: ”لوک گیت“

”لوک گیت“ دا معنی اے ”لوکاں دے گیت“۔ ایہہ اوہناں خود رو پھلاں وانگوں پوندے نین جیہڑے مٹی دہی زرخیزی پاروں دھرتی دی لکھ دچوں آپ ہمارے پنکری پندے نین، فطرت دی گود دچوں پیل کے جوان پوندے نین تے فیر اپنے وٹن سوئے رنگ بخشندے نین۔

”لوک گیت“ دی ابتدا:-

ایہہ لوک گیت کسے اک شاعر دی تخلیق نئیں پوندے تے نہ ایہہ کسے دی شعوری کوشش دا نتیجہ پوندے نین سنگوں ایہہ اوہ جذب یا خیال پوندے نین جیہڑے بالان، زنانیاں تے گھبر و آں دے موہوں آپ ہمارے نکل کے موڑوں لفظاں دا روپ دھار لیندے نین۔

لوک گیت دیاں قصماں:

غور نال مطالعہ کرن نال بہتہ لکدے سھے نال نال لوک گیتاں دی زبان وی بدلی دہندی اے کیوں جے ایہہ گیت سینہ بہ سینہ تے نسل در نسل سفر کردے نین ایس لئی جیہڑے لفظ نمرہ پوجا نڈے اوہ آپ گیتاں دچوں نکل جاندے نین۔

کوٹھ ائے تھال پیا ماہی ساٹھوں دور گیا، آگ سینے وچ بال گیا

پنجاب دے مشہور لوک گیتاں دیاں مندرجہ ذیل قصماں نین۔

- 1- ماہیا
- 2- ڈھولا
- 3- لوری
- 4- ٹپ
- 5- دوہڑے

1- ماہیا — (پنجابی دامقبول گیت) تے اوں ول پنجابی ثقافت، جاہیا پنجابی لوک ادب دی اک انتہائی

من موہنی صفا اے۔ ایس صنف نے خالصتاً پنجاب دی دھرتی دی لکھ دچوں جنم لیا اے تے ایہہ صنف ہدیاں توں رائج اے، ایہہ پنجابیاں دی جیہڑی صنف اے

۱۔ ماہیا دا مڑھ : ماہیا چونکہ بچرہ فراق و چھوڑے تے وراگ دے مضمون دا پیرا اے اس لئی اکھیا جاسکدا اے کہ ماہیڈے نے اس لکھے جنم لیا جوں ایہی پہلا و چھوڑا" بیا۔

2۔ "ماہیا" بارے بکھاریاں دیکھو رائے :- بقول احمد زیم تاسمی

"ماہیا کا تاثر نیمہ گیر، موضوعات متنوع، آپنگ لے مثل، لہوز حسن و عشق اور فلسفہ و نفسیات کے نکات کی تیز مندی، شکستہ پیر ماگوٹھ، غالب اور اقبال جیسی ملتے ہیں۔"

بقول ڈاکٹر احمد حسین قریشی :
"ماہیا عاشق اور مصدوق کے مکالمے کے طور پر لکھا جاتا ہے۔"

3۔ ماہیا دی بنتر، فن تے ہنیت :

تغذیر بخاری نے ماہیا "فن تے بنتر" وچہ تین نکال وچہ درج کیا اسے ایسہ وزن مقرر کیا تین۔
بقول احمد زیم تاسمی :

"دو ٹکڑوں میں بٹا ہوتا ہے۔ پہلا ٹکڑا بے معنی ہوتا ہے اور دوسرے مہرکے کے ہم کافیہ اور ہم ردیف الفاظ بیٹھ کر کے ماہیا کی اصلی کلی سے قطعی الگ ہو جاتا ہے۔"
(2) "ماہیا" دا عرقی وزن :

دو اونٹان تین ماہیڈے ایں خاص عرقی وزن دسیا اے

فعلات فعا عیلین
فعلات فعا عیلین
فعلات فعا عیلین

اسطرا ن ماہیا دے تینوں مہرک ہم وزن ہوندے تین۔

4۔ ماہیڈے نال پنجابی ثقافت :

ماہیا پنجاب دے ہر قلعے وچ تقریباً وڈے

شوق نال لکایا جاندا اے۔ ہر خاص طور تے بہلم، راولپنڈی، گجرات، گودھا میانوالی تے جھنگ دے قلعیاں اندرا ایہہ صنف بوہتی مقبول تے معروف اے

سوں دا کل ماہیا لوکان دیاں روون اکھیاں، ساڈا روزنا دل ماہیا

(الف) مایہا ہ صف نازک دامترجم: مایہا محبوب نون خطاب ایہہ گل یکی کردا

اے جو بلاوں والی یا بیکارن والی سستی زبانی اے

و چون چڑھیا پہاڑ پچھے و سدری میں آجرتی ہا پر دیسی یار پچھے!

(ب) مایہا کوئل رنگ: مایہا کوئل احداسیاں، ملوک کنفیاں، انمول جنڈیاں ساڈی بچھان تے پنجاب دی بھوری مٹی دے تشنخین دی سست رنگی بیگھو اے۔

بقول ڈاکٹر اسلم رانا: دو پوری سنانی حیاتی دے دل دل کمرانی دے نیکو ڈے افسانے تے حقیقتان اپنی پوری سچائی نال ایسں صف اندر موجود نہیں۔

(ج) مایہا دامزہ پی رنگ:

ہنگے نہیں رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پچھے امت ساری اے

و سوترے تے لاری اے

اک دم یوسف دا سارا مہر بپاری اے

و آری تے آری اے

گلی وچہ بارعلیاہ اکھیں چڑھیا اسم اللہ

و چولی اے لال تلا

(د) سراسی سماجی دے معاشی رنگ:

سندھ طاس معاہدے لئی مایہا دے رنگ ویکھو

ویریاں دیس دیاں ہانی وچ مکھیاں

و سکی کھیتان وچہ رابا اے

5- پنجابی زراعی رہتل دا عکاس

پنجاب دا بوہتا مسافر بینڈو اے۔ مایہا

ان پتہ گیر صف اے۔

مولیوں بھانوس نا بولوہ اکھیں بھر کے رنگ چھوڑو

و کنڈکان کن چھوڑو

کدوں دی اڈیک رکھان ہا جن تیراؤں دی

و کوئی برلی ساون دے

6- مگر کی گل۔

مایہا لوک ٹھاری دی ایہہ ا جیہی صف اے جیہدے وچ

اظہار دی بھر پور قوت موجود اے۔ ایہہ دے وچ انسانی درد تارے ہا دھرتی

دی مہنگ ہ ماحول رنگ برنگ خبر بیان دا کھلا راں اے دے عجالیاتی سیرودی خوشبو اے۔ بقول سینیٹس شاعر لورکا

دو ایہہ بے نام سفر دو مہر عیاں وچ بندے دی حیاتی دا چھوڑے آندے نہیں۔

دوجی مشہور قسم نو ڈھولا

دنیالی لوگ گیتیاں وچ 'ڈھولا' نوں جند جان دامقام حاصل اے۔

1۔ ڈھولے دماخذ۔

ہند ڈھولا کدوں تخلیق ہوئی ارسن بارے کوئی پکا ثبوت موجود نہیں
سنگوں کجھی سیاتیاں زین مختلف آوازاں دیتیا زین۔
(الف) ارسن دا تعلق ڈھول بادشاہ دے رومان نال اے
(ب) ڈھولے دا لفظ ماروئے ڈھولا دی رومانوی داستان نوں ماخذ اے۔
(ج) ترکیج دھڑے دا خیال اے، ڈھول پنجاب دا قدیم ساز اے ارسن لئی ڈھولا
لوک ساز ڈھول وچوں نکلیا اے۔
بقول پروفیسر شارب:

نو ڈھولا بطور محبوب دنیالی رانی سلاحت اے لوگ گیت
ڈھولا ایسے محبوب وائے ڈھولے نوں ای بنیا اے۔

2۔ ڈھولے دا فنی ویروا

(i) ڈھولے دی بھرتی: بقول احمر شمار: "ڈھولے وچ ادھ مہرے دی بجائے لوڑا مہرے ہوندا اے۔
پیلے مہرے اکو چیمہ کافیاں واک ہونڈے زین تے ایسے پیلے دو مہرے ہم وزن
وی ہونڈے زین۔ ایسے دو یا تین مہرے ان دا ہوندا اے۔ ارسن توڑیا دہ وی ہو سکدا۔"

(ii) ڈھولے دے ماپیرے دا فرق:

دو واں وچ بھرتے مضمون دے لسانی نال وی
فرق اے۔ ڈھولے لئی کوئی خاص وزن مقرر نہیں ہوندا جوں ماپیرے لئی وزن
مضمون ہوندا اے۔ عبدالغفور قریشی دے بقول:
"ڈھولے اکثر دو مہرے نوں لے کے کئی سطران وچ گائے جاندے زین۔"

3۔ "ڈھولے دیاں قسماں"

ایسے گھیرا بڑا موکلا اے۔

1۔ صوفیاں کرام

سید بلجہ شاہ داظم =

ڈھولا آدمی بن آیا
آپے آپو آپے جیتا۔ آپے مارن دھاریا
آپے صاحب آپے بڑا آپے مل وکاریا
ڈھولا آدمی بن آیا

۲۔ اسرارچی رنگ - الف۔ اللہ نون کمران یاد بھیشاں مینوں آسرسے نین عمو لا پاک دے
ادہ کون مٹاؤنڈا جھپڑے لکھے نین روز میثاق دے
نبی محمد پیارے کیتا جس بھارے چائے نین مخلوقات دے

۳۔ اسرارچی رنگ
میں اتھان وسیے ڈھولا ڈلاہ تے
ڈروا بال رکھان خنگاہ تے

۴۔ کال تے نار دے ڈھولے:
راٹے احمد خان آیتزا اے، اگ مقلدہ فاندانوں سینے
چیاں شہید کتوین۔

۵۔ عوامی داستان:
سدا وہ وی دکھ رہیندا اے رنج دا
آکھے لڑھساں نال انگریز دے، حیویں بلدی شمع تے جوش بنگیا
بازی آکھے سوال سار دی اے، پارہا لیتزا اے کھیڑ شہنشاہ دا
آکھ نینی ۱۳۰۰ کلہ، کھول نون شوق شہادت دا اے
بیا اٹھیندا اے نال لے کے علی شیر ملنگ دا

سستی سستی سنگ پیارے یار دے ابھر جاززی اٹھی اے
آکھے کت ول مین فان گیا
کولے نال دیاں سیاں تے کولے ادہ آدم جام گیا

مکدی گل:-

ڈھولے عوامی جذبیاں دے امین تے احساسان دے ترجمان
نین۔ ایہہ ڈھولے پنجابی ادب دا ہک نہ مرکب تے نہ مرثیہ
آلا خزانہ نین جھپڑے آتے پنجاب نون ڈاڈھا جان اے۔
تقول سرفیسر سمیع اللہ قریشی!

ڈھولا اصل وچ بندے دے دکھان جاویرا اے
سینوڑا اے۔